

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε:

- ✓ τις σημαντικότερες πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα έως τις αρχές του 20ού αιώνα
- ✓ τις κύριες επιδιώξεις της ελληνικής διπλωματίας τον 19ο αιώνα και τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής στη διεθνή θέση και στην εσωτερική κατάσταση της Ελλάδας
- ✓ τις κύριες εξελίξεις στα Βαλκάνια του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα και σ' αυτό το πλαίσιο το κρητικό ζήτημα και το μακεδονικό ζήτημα
- ✓ τα κύρια γνωρίσματα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας τον 19ο αιώνα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 17 2 ώρες

Ο Ι. Καποδίστριας ως κυβερνήτης της Ελλάδας (1828-1831). Η ολοκλήρωση της ελληνικής επανάστασης (1829)

Ο Ιωάννης Καποδίστριας εκλέχτηκε κυβερνήτης της Ελλάδας από την Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας (άνοιξη 1827) και στις αρχές του 1828 ήρθε στο Ναύπλιο. Η κατάσταση που βρήκε ήταν τραγική. Η χώρα ήταν κατερειπωμένη και ο λαός εξαντλημένος. Ληστές και πειρατές έλεγχαν μεγάλες περιοχές, ενώ αιγυπτιακός στρατός παρέμενε στη ΝΔ Πελοπόννησο και τουρκικός στη Στερεά Ελλάδα.

Πολίτευμα και διοίκηση Ο Καποδίστριας ανέστειλε την ισχύ του συντάγματος της Τροιζήνας και συγκέντρωσε στα χέρια του όλες τις εξουσίες. Έκρινε ότι αυτό ήταν αναγκαίο για να αντιμετωπιστούν τα επείγοντα προβλήματα της χώρας. Η Δ' Εθνοσυνέλευση (Άργος, καλοκαίρι 1829) επικύρωσε αυτές τις αποφάσεις και έθεσε τις βασικές αρχές μιας μελλοντικής συνταγματικής αναθεώρησης.

Ένοπλες δυνάμεις Ο Κυβερνήτης ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη συγκρότηση τακτικών ενόπλων δυνάμεων, καθώς έπρεπε να εκκαθαρισθεί η Στερεά Ελλάδα από τον τουρκικό στρατό αλλά και να αντιμετωπιστούν σοβαρά προβλήματα εσωτερικής τάξης (ληστεία, πειρατεία). Ορισμένοι από τους αγωνιστές αξιοποιήθηκαν για τη δημιουργία τακτικού στρατού. Επιπλέον, ιδρύθηκε ο Λόχος των Ευελπίδων, πρόδρομος της σημερινής Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Παράλληλα, έγιναν τα πρώτα βήματα για την οργάνωση τακτικού πολεμικού ναυτικού και καταπολεμήθηκε η πειρατεία χάρη και στη δράση του Ανδρέα Μιαούλη.

Οικονομία Ο Καποδίστριας σχημάτισε ένα πρώτο κρατικό ταμείο, το οποίο προήλθε από εισφορές Ελλήνων του εξωτερικού και φιλελλήνων. Κατόπιν προχώρησε, με τη συνεργασία του φίλου του Γαλλοελβετού τραπεζίτη Εϋνάρδου, στην ίδρυση τράπεζας και στην κοπή νομίσματος, του φοίνικα. Παράλληλα, εφάρμοσε αυστηρή λιτότητα στις δημό-

1. Ιωάννης
Καποδίστριας

Δύο αντίθετες απόψεις για τον Ι. Καποδίστρια και το έργο του

α. Η άποψη του Ιωάννη Κωλέττη, αρχηγού του γαλλικού κόμματος

Απομάκρυνε [ενν. ο Καποδίστριας] από τα πράγματα όλους τους αρχηγούς των Ελλήνων, όλους τους επιρροή έχοντας και όλους τους πεπαιδευμένους [...], κατέπατησεν [...] τα ψηφίσματα της εν Άργει Εθνοσυνελεύσεως, καταφρόνησε τα δίκαια του πολίτου, κατέτρεξε την ελευθεροτυπία, σύστησε και διοργάνωσε δικαστήρια καθ' όλην την έκτασιν εξηρημένα από την θέλησίν του· εμπύχωσε την κακοήθεια, την επιβουλήν, την προδοσία.

Πηγή: Β. Κρεμμυδάς, *Ο πολιτικός Ιωάννης Κωλέττης*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2000, σ. 165.

β. Η άποψη του Εϋνάρδου, φιλέλληνα συνεργάτη του Καποδίστρια

Ο ενάρετος ανήρ [...] όστις εθυσίασε το παν διά την πατρίδα του, απέθανε θύμα ιδιαίτερας εκδικήσεως [...]. Οι Έλληνες πάσης φατρίας θέλουν γνωρίσει αργότερα την αμέτρητον ζημίαν, την οποίαν υπέφερον, θέλουν ιδεί εντός ολίγου, ότι δεν υπάρχει άνθρωπος ικανός ν' αναπληρώση την έλλειψιν του Κόμητος Καποδίστρια, και όταν εξετάσουν όλα όσα έπραξε διά την πατρίδα του, θέλουν τον αναγνωρίσει ως τον αγαθώτερον άνθρωπον.

Πηγή: *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, τόμ. ΙΒ', σ. 562.

2. Το ελληνικό κράτος σύμφωνα με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (1832).

δές σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Επιπλέον, δημιουργήθηκε στην Τίρυνθα (περιοχή ανάμεσα στο Άργος και το Ναύπλιο) το *Πρότυπον Αγροκήπιον* (γεωργική σχολή). Ο Καποδίστριας πίστευε ότι στη δεδομένη στιγμή η εκπαίδευση θα έπρεπε να παρέχει, πρώτα απ' όλα, βασικές γνώσεις και επαγγελματική κατάρτιση. Αυτός ήταν και ο λόγος που δεν προχώρησε τότε στην ίδρυση πανεπιστημίου.

Η ολοκλήρωση της επανάστασης 1829 Όταν έφτασε στην Ελλάδα ο Καποδίστριας, η επανάσταση βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη. Εκκρεμούσαν ο βαθμός ανεξαρτησίας του κράτους (αν θα ήταν αυτόνομο ή ανεξάρτητο, βλέπε γλωσσάριο) και ο καθορισμός των συνόρων του· ακόμη, δεν είχαν σταματήσει οι πολεμικές επιχειρήσεις. Η τελευταία μάχη δόθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1829 στην Πέτρα της Βοιωτίας, όπου ελληνικές δυνάμεις με επικεφαλής τον Δ. Υψηλάντη επικράτησαν επίλεκτων τουρκικών δυνάμεων. Λίγο αργότερα, χάρη και στους επιδέξιους χειρισμούς του Κυβερνήτη, η Ελλάδα όχι μόνο αναγνωρίστηκε κράτος ανεξάρτητο (πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας, 1830, βλέπε ενότητα 10), αλλά και διέυρνε τα σύνορά της ενσωματώνοντας όλα τα εδάφη νοτίως της γραμμής Αμβρακικού κόλπου-Παγασητικού κόλ-

3. Η δολοφονία του Καποδίστρια (πίνακας λαϊκού ζωγράφου).

που (συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, 1832). Το ελληνικό κράτος θα περιελάμβανε τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και τις Σποράδες.

Η αντιπολίτευση κατά του Καποδίστρια Η επιλογή του Καποδίστρια να συγκροτήσει ένα ισχυρό, συγκεντρωτικό κράτος, κατά τα δυτικά πρότυπα, προκάλεσε αντιδράσεις. Πρόκριτοι με τοπική εξουσία (Π. Μαυρομιχάλης), πλούσιοι πλοιοκτήτες (Γ. Κουντουριώτης) και έμπειροι Φαναριώτες (Α. Μαυροκορδάτος) δυσανεχθήκαν, την ίδια στιγμή που φιλελεύθεροι διανοούμενοι (Αδ. Κοραΐς) καυτηρίαζαν τον αυταρχισμό του Καποδίστρια και αξίωναν την παραχώρηση συνταγματικών ελευθεριών. Επίσης, η Αγγλία και η Γαλλία υποκινούσαν τις αντικαποδιστριακές κινήσεις θεωρώντας τον Κυβερνήτη όργανο της Ρωσίας.

Από τις αρχές του 1830 σημειώθηκαν εξεγέρσεις και αργότερα ο Α. Μιαούλης, αντίπαλος πλέον του Κυβερνήτη, ανατίναξε στον Πόρο τα δύο μεγαλύτερα ελληνικά πολεμικά πλοία. Στην Ύδρα, κέντρο της αντιπολίτευσης, η εφημερίδα *Απόλλων* προπαγάνδιζε τη δολοφονία του Κυβερνήτη. Η ένταση κορυφώθηκε όταν ο Καποδίστριας φυλάκισε τον πρόκριτο της Μάνης Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη θεωρώντάς τον υπεύθυνο για αντικυβερνητικές κινήσεις. Η αντίδραση δεν άργησε. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 ο Κωνσταντίνος και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης δολοφόνησαν τον Καποδίστρια στο Ναύπλιο.

σιες δαπάνες και επιχείρησε να εκσυγχρονίσει τη γεωργία εισάγοντας νέες καλλιέργειες (πατάτα) και νέες καλλιεργητικές μεθόδους (χρήση σιδερένιου άροτρου).

Εκπαίδευση Μια από τις κύριες προτεραιότητες του Κυβερνήτη υπήρξε η οργάνωση της εκπαίδευσης. Ίδρυσε το *Ορφανοτροφείο της Αίγινας*, στο οποίο λειτούργησαν τρία αλληλοδιδασκτικά σχολεία (αντίστοιχα των σημερινών δημοτικών αλλά τετραετούς φοίτησης), τρία ελληνικά (αντίστοιχα των σημερινών γυμνασίων με τριετή φοίτηση), αρκετά χειροτεχνεία (επαγγελματικές σχολές), καθώς και το *Πρότυπον Σχολείον*, στο οποίο σπούδαζαν όσοι προορίζονταν για δάσκαλοι στα αλληλοδιδασκτικά. Επίσης, ιδρύθηκε το *Κεντρικόν Σχολείον*, στο οποίο φοιτούσαν όσοι προορίζονταν για σπου-

ΑΣΚΗΣΕΙΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αφού αντιπαραβάλετε τις πηγές α και β, να καταγράψετε τις θέσεις που διατυπώνονται σε αυτές.
2. Να αποτιμήσετε την εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια.
3. Ποια ήταν τα αίτια της σύγκρουσης Καποδίστρια-αντιπολίτευσης;